

Proefdieren

Luc Bonneux is epidemioloog

beeld: Keke Keukelaar

R

Rambo kwam meer dan 18 jaar geleden ons leven binnen als een kleine, geblokte kater. Hij slingerde zich met de aandoenlijke onhandigheid van een kitten van gordijn naar tafel en stoel om dan met een verbijsterde blik tussen kast en radiator te storten, wat hem zijn naam opleverde. De huiskat is het onovertroffen hoogtepunt van evolutie. In hun onnavolgbare sluwheid hebben deze kleine roofdieren de mensen aan zich weten te onderwerpen. Katten zijn uit vrije wil ingetrokken in de graanschuren van het stenen tijdperk, waar de landbouwer snel inzag dat het in zijn voordeel was het deze gasten naar de zin te maken.

Rambo was twee jaar jonger dan de jongste van vier homo-sapienskinderen, maar heeft nooit een pedagogische krab of knauw gegeven. Iets wat hun biologische vader niet kan beweren. Onze kater figureert op zowat alle familiefoto's. Als de kinderen na een lange afwezigheid weer 'thuis'-komen, zijn de eerste knuffels voor de poezen. Met zijn 18 jaar is Rambo een oude heer, het kattenequivalent van negentig. Hij is stokdoof. Zijn kattengejank is sindsdien aangezwollen tot een wanhopig krijsen, als van een gefolterd kind. Hij loopt voorzichtig op kromme artrotische pootjes en heeft enige moeite om

het evenwicht te behouden op smalle loopstroken.

Onlangs poogde hij langs het 'verkeerde' gat naar buiten te geraken, een poezengat dat in zijn prille jeugd is afgeschaft, maar uit een diep geheugenrelict was teruggekomen. Het

schepte een ontroerende band. We hebben drie van onze vier ouders hetzelfde zien beleven.

Af en toe kijken we Rambo diep in de ogen en vragen hoe het gaat. Je laat een poezenvriend niet nutteloos lijden. Maar dan kijkt hij op, soezend in de nazomerzon en seint: 'Mijn buikje is vol, ik heb geen pijn en het is zalig in de zon. Meer hoeft dat niet te zijn.' Ik schreef het: een onovertroffen hoogtepunt van evolutie.

Toen ik opgroeide, beheerste het behaviorisme de biologische agenda. Dieren waren automaten die reageerden op positieve en negatieve stimuli. Mijn oma, afgestudeerd op de universiteit van het leven: een kleine boerderij met

acht kinderen, wist beter. Ze kende al haar dieren met naam en toenaam, met karakter en gewoonten. De ene koe was lief en aardig, de andere was een heks die erop loerde om haar melkemer om te trappen. Als scherpe observator van dieren, kinderen en mensen, vond oma dat haar poezen voortdurend beslissingen leken te nemen die waren ingegeven door de omgeving. Ze herkende haar dieren als cognitieve wezens. Te doen gebruikelijk, had oma gelijk.

Dit is echter geen gemakkelijk idee. In *De afkomst van de mens*, gepubliceerd 14 jaar na *De oorsprong der soorten* en feitelijk schokkend, herleidde Charles Darwin de mens tot één van de apensoorten van de Oude Wereld. We worstelen er nog mee. Als het verschil in cognitie tussen dieren en mensen enkel kwantitatief is, vervaagt de scherpe grens tussen mens en dier. Het familieleven van hoog cognitieve wezens als orka's of chimpansees is ontroerend herkenbaar. Zowel in diepe tijd als in convergente evolutie tussen in sociale verbanden levende zoogdieren staan wij dicht bij elkaar.

Tot waar dient gevangenschap en lijden van dieren het goed van de mensheid, en tot waar is dit een faire en te verdedigen ruil? Zeer ongebruikelijk, heb ik er geen mening over. Maar, de kwaliteit van medisch-ethische commissies kennde als het over onderzoek op mensen gaat, vrees ik het ergste voor de proefdieren.

*De ene koe was
lief en aardig,
de andere een heks*